

УДК 070: 808.2: 81'271.14 = 161.2

Андрій Яворський

(Луцьк)

**ТИПОВІ ПОМИЛКИ У СТРУКТУРІ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДРУКОВАНИХ ЗМІ)**

Систематизовано різнотипні синтаксичні аномативи, вилучені з газет, та запропоновано шляхи їх усунення. Простежено частотність кожного типу помилок і ступінь їхнього лінгворизику у процесі редагування.

Ключові слова: мовна норма, мовна помилка (аноматив), синтаксична норма, синтаксична помилка.

In the article the polytypic abnormalities from the newspapers are systemized, and the ways of improvement are suggested. The frequency of every type of mistake as well as the level of linguistic risk in the process of editing is traced.

Key words: linguistic norms, linguistic mistake (abnormity), syntactic norms, syntactic mistake.

Постановка наукової проблеми та її значення. Чимало вітчизняних друкованих ЗМІ, на жаль, не відповідають критеріям високої мовної культури. У зв'язку з цим потреба вдосконалити процес редагування, підвищити рівень грамотності в сучасній періодиці набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Журналістські помилки ґрунтовно вивчають А. О. Капелюшний [2] та Т. Г. Бондаренко [1]. Дослідники зробили спроби системного опису феномена помилки, простежили типологічні ознаки ненормативних одиниць, з'ясували причини виникнення помилок різних типів тощо.

Формулювання мети та завдань статті. Мета пропонованого дослідження – систематизувати помилки у структурі словосполучення та окреслити їх частотність у процесі редагування журналістських повідомлень.

Аналізований фактаж дібрано із всеукраїнської газети «День», а також газет «Луцький замок» (м. Луцьк, Волинська область), «Край Кам'янецький», «Фортеця», «Кам'янець-Подільський вісник» (м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область). У посиланнях на ці видання використано умовні скорочення відповідно *Д, ЛЗ, КК, Ф, КПВ*, а далі вказано дату виходу номера та сторінку, де засвідчено помилку.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Мовний матеріал, вилучений із газет, відбиває велику частотність різнотипних помилок у структурі словосполучень. В опрацьованих виданнях зафіксовано чимало словосполучень, у яких для вираження семантико-синтаксичних відношень ужито нехарактерні для певного контексту прийменники. Так, у газеті «Луцький замок» анормативи цього різновиду трапляються дуже часто: *виявляє особливу турботу до дітей* (треба: *про дітей*) (ЛЗ 24.04.08, 3), *турбувався за селян* (треба: *про селян*) (ЛЗ 06.12.07, 12), *розділив землю за господарями* (треба: *між господарями*) (ЛЗ 06.12.07, 12) та ін.; більшу супроти літературної норми частотність у газетних матеріалах має прийменник *по*, якого в багатьох випадків варто уникати: *по них* (треба: *за ними*) *ми оцінюємо* (ЛЗ 13.03.08, 5), *відсотки по кредитах* (треба: *на кредити*) (ЛЗ 06.12.07, 6), пор. також: *курс євро по відношенню до долара* (треба: *до долара*) (ЛЗ 13.03.08, 5); часом прийменникову конструкцію доречно замінити безприйменниковою, зокрема тоді, коли вжито ненормативний прийменник: *з чоловіком, по опису дуже схожим* (ЛЗ 22.11.07, 14) – *з чоловіком, зовні дуже схожим*; або ж тоді, коли недоречно вжитий прийменник спотворює зміст висловлювання: *тепер от натекло за коліна* (ЛЗ 13.03.08, 4) – *тепер от натекло вище колін* і т. ін. Обтяжує фразу, збіднює писемне мовлення вживання поруч кількох однакових прийменників: конструкцію *загинула під колесами потягу під Києвом* (ЛЗ 13.03.08, 6) варто виправити на *загинула під колесами потяга поблизу Києва*; конструкцію *з таким підходом до залучення молоді до фізичної культури* (ЛЗ 20.12.07, 2) – на *так залучаючи молодь до фізичної*

культури; конструкцію *не звертаються на профогляд на мамографі* (ЛЗ 13.12.07, 13) – на уникають *обстеження на мамографі* і под.

Пов'язані з уживанням прийменників аномативи виявляють певну активність і на сторінках преси Хмельниччини; правда, стосуються вони в основному прийменника *по* в нетипових умовах: *по можливості* (КПВ 09.09.2011, 4); *по території* (КПВ 09.09.2011, 5); *заборгованість по заробітній платі, по зазначених видатках* (КПВ, 09.09.2011, 2); *роботи по заміні* (КК 09.09.2011, 3); *показників по власних доходах* (КК 09.09.2011, 2); *по інвалідності* (Ф 08.09.2011, 3); *по проводці* (Ф 08.09.2011, 5); *по догляду* (Ф 08.09.2011, 11); *провела обряд по речах чоловіка* (Ф 08.09.2011, 18). У реченні *Попри цвинтар ніколи не йшли з криком, свистом, чи будь-якою розмовою* (КК 09.09.2011, 7) замість прийменника *повз* використано *попри*, що в цьому значенні кваліфікований як архаїзм [3, с. 224]. Часом використано зайвий прийменник: *має місце на сьогодні* (КК 09.09.2011, 1), натомість бракує прийменника *для* у конструкції *комплектуючих автомобільної промисловості* (КК 09.09.2011, 3) тощо.

Словосполучення, що засвідчують ненормативне вживання прийменників, відзначаються високою частотністю на сторінках газети «День». Так, більшу супроти літературної норми активність виявляє прийменник *по*: *по народжуваності* (Д 16.06.09, 19), *по регіонах ситуація наступна* (Д 16.06.09, 19), *по тривалості життя* (Д 16.06.09, 19), *по можливості реагувати* (Д 14.04.11, 1), *по вихідних* (Д 14.04.11, 8), *по дрібних дитячих питаннях* (Д 14.04.11, 8), *дожимати Україну по Митному союзу* (Д 14.04.11, 4), *програми МФК по залученню інвестицій* (Д 14.04.11, 2), *змін до розділу Податкового Кодексу по «спрощенці»* (Д 14.04.11, 2), *конкуренція сьогодні існує лише по меду* (Д 16.05.09, 5) та ін. У випадках окремі проекти *по співпраці* (Д 20.06.09, 3), *досвід по обміну* (Д 16.06.09, 21) прийменника *по* можна загалом уникнути. У словосполученнях *ходити по кабінетах* (Д 14.04.11, 8), *просунути по політичній лінії* (Д 21.04.11, 2) вилучення прийменника вимагає зміни форми іменників: *ходити кабінетами, просунути політичною лінією*.

У газеті «День» простежено й інші аномалії, пов'язані з уживанням прийменників. Наприклад, у випадках *згідно заяви Білого дому* (Д 16.05.09, 3), *згідно якої* (Д 14.02.09, 7) використано прийменник *згідно* у сполученні з додатком у формі родового відмінка, тоді як синтаксична норма тут вимагає прийменника *з* та додатка у формі орудного відмінка. Недоречно використано прийменник *у* замість сподіваного *на* у конструкції *мати надзвичайний вплив у розвитку* (треба: *на розвиток*) *демократичного суспільства* (Д 21.04.11, 3), а також прийменник *за* на місці сподіваного *у*: *за радянські часи* (Д 20.06.09, 3) тощо. У реченні *Другий рік поспіль, за його стараннями, а частково й фінанси, проходить «Українська весна»* (Д 20.06.09, 8) замість прийменника *за* варто вжити *завдяки*, змінивши, відповідно, і форми іменників: *Другий рік поспіль, завдяки його старанням, а частково й фінансам, проходить «Українська весна»*. Один раз ужито зайвий прийменник, що, очевидно, є помилкою складання: *Я здивувався, що в там живе всього лише 60 тисяч людей* (Д 16.06.09, 20). Недоречно вживати поруч кілька однакових прийменників: конструкцію *до відправлення потяга до Києва* (Д 15-16.04.11, 2) можна перебудувати на *до відправлення потяга на Київ* або *до відправлення київського потяга* тощо.

Високою частотністю в газетних текстах відзначено помилки на рівні підрядних словосполучень, організованих зв'язком керування. Так, у газеті «Луцький замок» простежено такі випадки порушення норм керування: *присвяченого до 50-ї річниці* (треба: *присвяченого 50-й річниці*) *створення УПА* (ЛЗ 22.11.07, 3), *більше три чверті* (треба: *більше трьох чвертей*) *продукції* (ЛЗ 22.11.07, 6), *планує розмістити радіолокаційної станції* (треба: *розмістити радіолокаційну станцію*) (ЛЗ 06.12.07, 5), *звернув увагу на порушенні* (треба: *звернув увагу на порушення*) *процедури* (ЛЗ 08.11.07, 2), *зібрано інформація* (треба: *зібрано інформацію*) *про пенсії* (ЛЗ 29.11.07, 12), *мандрівка* (треба: *мандрівку*) *з друзями краще планувати* (ЛЗ 13.12.07, 15), *в 90 відсотків* (треба: *в 90 відсотках*) *випадків* (ЛЗ 13.03.08, 6), *не було кілька* (треба:

не було кількох) позитивних історій (ЛЗ 06.12.07, 6), входить в її собівартості (треба: входить в її собівартість) (ЛЗ 13.12.07, 4) та ін.

Порушення норм керування в підрядних словосполученнях простежено і в хмельницькій періодиці. Так, у реченні *В тому, що маємо сьогодні в навчальному закладі, завдячуємо районній владі (КК 09.09.2011, 1) словосполучення завдячуємо в тому варто замінити нормативним завдячуємо тим. Подібну помилку виявлено в конструкціях не зовсім знайоме для пересічного українця (треба: пересічному українцеві) (КПВ 09.09.2011, 7); завідувачці відділенням (треба: відділення) (КПВ 09.09.2011, 7); додасть ризику аварійним ситуаціям для пасажирів автобуса (КПВ 09.09.2011, 3) – треба: додасть пасажирам автобуса ризику аварійних ситуацій; відвідали Кам'янець-Подільський державний історичний музей (треба: музей) (КПВ 09.09.2011, 5); приурочене до 20-ї річниці Незалежності України та завершенню (треба: (до чого?) завершення) збирання врожаю (КК 09.09.2011, 2); займається також виробництвом суперпристрої (треба: суперпристроїв) (Ф 08.09.2011, 5); при діабетичній ретинопатія (треба: ретинопатії) (Ф 08.09.2011, 5); жителів Підзамче (треба: Підзамчого) (КПВ 09.09.2011, 3); в руках капітан команди «Дівчата з Житомира» Марини Поплавської (Ф 08.09.2011, 10) тощо.*

Кількома прикладами порушення норм керування представлено в газеті «День»: *нав'язування своїх цінностей, правил і культури іншої частини суспільства (Д 16.06.09, 3) – треба: нав'язування іншій частині суспільства; підписано декілька контрактів з продажу металу та хімічній продукції (Д 16.05.09, 3) – треба: з продажу хімічної продукції; отримав перископи для підводних човнів [...], документація на трьохгарматні вежі (Д 20.06.09, 4) – треба: отримав документацію; властиве для політики (Д 16.05.09, 8) – треба: властиве політиці; цитується в прес-релізі генеральний директор (Д 20.06.09, 5) – треба: зазначено в прес-релізі генерального директора; для багатьох характеризується (Д 20.06.09, 1) – треба: багатьма характеризується та ін.*

Натомість простежено лише один випадок ненормативного узгодження прикметника з іменником у підрядному словосполученні: *вага батьківського* (треба: *батьківської*) *плати* (КПВ 09.09.2011, 3).

Висновки. Отже, на рівні словосполучення найвищу частотність мають помилки в уживанні невідповідних контексту прийменників, дещо нижчу – порушення норм керування у підрядних словосполученнях. Анормативні конструкції із прийменниками переважають на сторінках газет «Луцький замок» та «День». Серед анормативів у вживанні прийменників конструкції із прийменником *по* переважають на сторінках хмельницької періодики та в газеті «День». Випадки порушення норм керування в підрядних словосполученнях переважають у виданнях Хмельниччини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.08 «Журналістика» / Т. Г. Бондаренко. – К., 2003. – 18 с.
2. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування. Практичний словник-довідник журналіста / А. О. Капелюшний. – Л.: ПАІС, 2002. – 576 с.
3. Словник української мови / За заг. ред. І. К. Білодіда. – Т. VII. – К.: Наукова думка, 1976. – 723 с.